

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 11 Eylül 2019

İki Latin Amerika'lı: Arjantin - Türkiye

Yakın tarihçelerinde bir çok ortak yazgıyı paylaşmış iki Latin Amerikan ekonomisi, Arjantin ve Türkiye... (Buradaki "Latin Amerikalı" kavramı, kuşkusuz *coğrafi* anlamda değil, izlenen *iktisadi ve sosyal politikaların* ortak noktalarına vurgu yapmak için kullanılmakta. Hatta bu ikilinin yanına Asya coğrafyasından bir de Filipinler'i eklemek mümkün). Uzun süreli ithal ikameci sanayileşme, "Peronist" popülizme dayalı devletçilik ve göreceli güçlü sendikalı işçi örgütleri, siyasette ordunun ağırlığı gibi bir çok ortak ögenin yanında, 2001 yılında her iki ülke de IMF tarafından yönlendirilen bir "dez-enflasyon ve istikrar" programı izlemekte iken krize sürüklenmişti.

Kriz sonrasında IMF Türkiye'yi ülke kotasının yaklaşık 8-misli oranında krediyle destekler iken Arjantin, devlet başkanı Nestor Kirchner'in önderliğinde IMF'nin neoliberal nitelikli istikrar programlarını reddederek, dış borçlarının yarısından fazlasına moratoryum ilan etti; yoksullukla mücadele ve emeğin istihdam ve ücret kazanımlarını öne çıkartan özgün bir ekonomik programı izledi. Arjantin ekonomisi 2002-2010 arasında birikimli olarak yüzde 94 oranında reel büyüme kaydetti; gelir yoksulluğu neredeyse üçte iki oranında gerileme gösterdi.

Arjantin'in 2002 sonrasında uygulamış olduğu büyüme modeli, dış borç moratoryumuna misilleme olarak uygulanmakta olan kredi boykotlarına ve göreceli olarak düşük doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişlerine rağmen, doğrudan doğruya emek gelirlerinin artışına dayalı iç talebe dayandırılmıştı. Buna ek olarak, Arjantin Merkez Bankası aktif bir döviz kuru ve sermaye hareketlerinin kontrolü politikaları aracılığıyla gerçekçi ve reel devalüasyonist bir kur politikası izlemiş ve uluslararası iktisat yazınında *istikrarlı ve rekabetçi reel döviz kuru* diye adlandırılan modelin geliştirilmesine öncelik etmişti. Böylelikle Türkiye yapısal olarak cari işlemler açığı vererek ulusal ekonomisinin ithalata bağımlılığını sürdürürken, Arjantin cari işlemler fazlaları yaratmaktaydı.

Bunun ötesinde 2002 sonrasında Arjantin'de maliye politikası, rastgele hedeflere dayalı ve öncelikle finans burjuvazisinin çıkarlarını korumaya yönelik *faiz dışı mali bütçe fazlası* stratejisi yerine, sosyal harcamalara dayalı bir genişleyici maliye politikası izledi. Bu program uyarınca sosyal harcamalar milli gelirin yüzde 10.3'ü ile 14.2'si arasında tutulmuş ve 2009'da ilan edilen *Asignacion Universal por Hijo* (Çocuk Başına Evrensel Dağıtım) programıyla birlikte çocuklara yönelik sosyal yardımlaşma fonları arttırılmıştı.

2015 Sonrası Neoliberal Karşı Devrim

Ancak 2001 sonrasında Arjantin sadece yoksullukla değil, bir yandan da çoğunluğu ABD menşeli olan ulus-ötesi bankaların ve finans şirketlerinin Arjantin'deki kayıplarını geri almak için yürüttükleri yıpratıcı hukuk savaşıyla da mücadele etmek zorunda kaldı. *Akbaba-bankalar* diye adlandırılan uluslararası bu finans şebekesi, Arjantin'e karşı yürüttüğü savaşımı şiddetlendirerek sürdürdü. 2009 küresel krizi sonrasında dünya emtia piyasalarında

artan belirsizlikler ve dalgalanmaların yarattığı yıkıcı etkiler Arjantin'in izlediği bir dizi politika hatası ile birleşince sonuç ciddi bir resesyon ve kriz oldu.

Bu koşullar altında, ABD'nin de politik desteğini yanına alan inşaat yatırımcısı, mühendis **Mauricio Macri**, neoliberal bir program vaadiyle başkanlık seçimlerini kazandı. 2018'de de IMF ile 56 milyar dolarlık bir stand by anlaşması imzalanarak, geleneksel kemer sıkma ve daraltıcı maliye ve sosyal politikalar uygulanmaya konuldu. Öncelikle yabancı bankalara olan borçların ödenmesi ve "finansal sistemin sağlığı" adına atılan bu adımların amacı Arjantin ekonomisine sağlanan "kurumsal çıpa" aracılığıyla sıcak para girişlerini canlandırmak ve ulusal ekonomide spekülasyon büyüme yönlü yeni bir ivme yaratabilmek idi.

Ancak söz konusu programın sonuçları muazzam bir ekonomik ve sosyal yıkım oldu: enflasyon %60'a, faizler %75'e yükselirken Arjantin pezosu yaklaşık %31 oranında değer yitirdi. Reel sektör derin bir resesyona sürüklendi; sanayi üretimi %10 (imalat sanayi %20), milli gelir %5 geriledi. İşsizlik oranı %20'ye fırlarken yoksulluk oranı hızla yükseldi.

IMF'nin sunduğu 56 milyar dolarlık kredi ekonomiyi canlandırmaya neden yetmemiştir?

Zira IMF'nin kredileri hiç bir zaman "reel ekonomiye" değil, öncelikle bankacılık kesimine ve finansal kurumların bilançolarını yeniden dengelemeye yönlendirilir; ve "piyasaların "rasyonalitesinden" optimum kararlara dayalı büyüme beklenir. Arjantin'de de bu beklenti oldu ve hemen her defasında tekrarlandığı üzere, sonuç daha da derinleşen kriz ve ağırlaşan sosyal sorunlardı.

Nitekim bu "genişleyici, daraltıcı maliye ve kemer sıkma" politika öyküsünün gerçekleştirilebilmesi için küresel ekonominin koşulları artık söz konusu bile değil. Ticaret savaşları, (anlaşmalı ya da anlaşmasız) her ne pahasına Brexit; düzensiz göç ve sosyal dışlanmaya dayalı milliyetçilik; ve bunun yarattığı açık faşizm ve hukuksuzluk tüm dünyada kırılanlıkların arttığı, dengesizliklerin şiddetlendiği bir konjonktür yaratmakta. Küresel piyasaların yaklaşık 15 trilyonluk mali varlığın negatif getiriler ile sarsıldığı bu konjonktür altında IMF'nin spekülasyon sıcak para girişlerine dayalı neoliberal reçetelerinin başarılı olma olanağı yok.

Arjantin'in bizlere sunduğu en önemli ders de bu.